

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију 18.03.2016., Наставно-научно веће Филозофског факултета, Нови Сад</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Др Жељко Калуђеровић, ванредни професор за ужу научну област Филозофске науке, 24.10.2013. године, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Одсек за филозофију, председник комисије</p> <p>Др Миленко А. Перовић, редовни професор за ужу научну област Филозофске науке, 01.11.1995., Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Одсек за филозофију, ментор</p> <p>Др Ива Драшкић Вићановић, редовни професор за ужу научну област естетика, 15.05.2013. Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за општу књижевност и теорију књижевности, члан комисије</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Марица (Петар) Рајковић</p> <p>2. Датумрођења, општина, држава: 22. 03. 1984., Савски Венац, Београд, Република Србија, СФРЈ</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив Одсек за филозофију Филозофског факултета, Нови Сад, Мастер професор филозофије</p>

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија
2009., Филозофски факултет, Нови Сад, Филозофија – докторске студије

5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:

-

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

-

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Естетика у филозофији немачког идеализма

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација под насловом *Естетика у филозофији немачког идеализма* истражује заснивање и развој естетике у оквиру епохе немачког идеализма, прегледом и суочавањем кључних филозофских концепција њених водећих представника: Канта, Шилера, Фихтеа, Шелинга и Хегела.

Рад се састоји од насловне стране, кључне документације, садржаја, извода на српском и енглеском језику, увода, посебних поглавља, закључка и литературе. Не садржи илустрације, графиконе и табеле.

Рад има 8 поглавља (укључујући увод и закључак), 344 странице и 275 референци.

Увод (I) тематизује насловни проблем, епоху немачког идеализма и проблем конституисања естетике. (стр. 13-25).

Поглавље о Канту (II) бави се питањем о заснивању естетике у Кантовом филозофском систему, трансценденталном естетиком, Кантовим односом према естетским феноменима, проблемом одређења укуса и просуђивања лепог, појмом генија, појмом узвишеног, односом естетике и етике, напokon, Кантовим схватањем уметности и значајем *Критике моћи суђења*. (стр. 26-88).

Поглавље о Шилеру (III) састоји се од следећих целина: На Кантовом трагу; Естетски феномени у Шилеровим филозофским делима; Шилерово схватање уметности; Естетика и етика; Естетика и политика; Значај Шилерове естетике за филозофију немачког идеализма. На сâмом крају поглавља додатно се

истражује и Гетеов утицај на естетику филозофског идеализма. (стр. 89-118).

Поглавље о Фихтеу(IV) садржи следеће одељке: Фихтеов однос према Кантовој естетичкој концепцији; Фихтеов однос према Шилеровој естетичкој концепцији; Појам естетике у Фихтеовој филозофији; Фихтеово разумевање опажаја; Фихтеову тематизацију естетичких феномена; Фихтеово схватање уметности; Значај Фихтеових естетичких разматрања. (стр. 119-156).

Поглавље о Шелингу(V) садржи следеће целине: Шелинг и Кант; Шелинг и Шилер; Шелинг и Фихте; Шелингово разумевање филозофије и њених дисциплина; Шелингово учење о природи, филозофско разумевање чулности и појам интелектуалног опажаја; Одређење уметности и појам генија; Филозофија, уметност и митологија; Уметност, естетика и филозофија; и Значај Шелингове филозофије уметности за филозофију немачког идеализма. (стр. 157-221)

Поглавље о романтизму(VI) садржи следеће одељке: Утицај јенских романтичара на естетику немачког идеализма; Појам ироније; Однос романтизма према Фихтеовој, Шилеровој, Шелинговој и Хегеловој филозофији; и Значај романтичарске мисли за естетику немачког идеализма. (стр. 222-236).

Поглавље о Хегелу(VII) тематизује се у овим целинама: Хегел и Кант; Хегел и Фихте; Хегел и Шилер; Хегел и Шелинг; Естетика и филозофија; Хегелова „Естетика“; Хегелово одређење лепог; Хегелово разумевање уметности; Повесни смисао уметности; Форме уметности и појединачне врсте уметности; Крај уметности као форме апсолутног духа; Критичке интерпретације Хегелове естетике; и Утицај Хегелове концепције на даљи развој естетике. (стр. 237-323).

Закључак(VIII) представља коначну реч о намери и кључним достигнућима тематизације. (стр. 324-329).

1. Проблематизација естетике у филозофији немачког идеализма отпочиње разматрањем основних поставки естетике у оквиру њеног историјског заснивања у XVIII веку. Тако се отвара подручје у које се филозофија појмовно и тематски раније није усуђивала залазити. Оно што се том приликом не сме занемарити је и имплицитна историја естетике, тј. историја филозофског разматрања појединачних естетичких проблема. На темељима потребе да се појмовно приступи сфери естетског, конституише се и почетак тематизације естетике у филозофији немачког идеализма.

2. Кантова филозофија отвара два хоризонта за разумевање естетике: први се тиче теоријске филозофије, док је други усмерен на појмове укуса, моћи суђења, генија, лепог и уметности. Естетичари се у разматрањима Кантове филозофије обично усмеравају искључиво на други хоризонт, сматрајући да тематика која припада теоријској филозофији није подручје естетичког интересовања. У овој дисертацији, међутим, покушава се указати да назив трансцендентална естетика није случајност нити се без основа налази у сâмом средишту теоријске филозофије. Намера је да се покаже како Кант покушава филозофски да рефлектује подручје чулне спознаје, што представља значајан искорак већ у почецима епохе немачког идеализма. Тематизација моћи суђења показује филозофску смелост да се искорачи из „сигурних“ и формалних оквира, што није типично за Канта. Управо се ту, наиме, открива могућност синтетичког приступа, иако код Канта та могућност ипак остаје у дометима спољашњег повезивања нужности и слободе, а не њихове пуне, унутрашње синтезе.

3. Шилер увиђа обим таквог подухвата, као и недостатке који Кантову филозофију задржавају у формалним и строгим границама. Због тога се у његовој филозофији продубљује Кантов амбициозни покушај синтезе сфере нужности и сфере слободе. Амфибијска судбина човека код Шилера се може превладати једино у сфери игре, лепоте и уметности. Игра за њега представља једину праву и потпуно аутентичну манифестацију човека као таквог. Однос Шилера према Канту приказан је кроз призму развоја естетике као филозофске дисциплине. Истовремено је тако приказана релевантност Шилеровог односа према Канту за будући ток филозофије у целини. Уз однос према Канту, важан је и Шилеров однос према филозофу који није заузео много страница у историјама естетике: Фихтеу.

4. Проблематизација естетике у филозофији немачког идеализма се у случају Фихтеа мора усмерити на тумачење оног прећутаног, као и на осветљавање ретких експлицитних теза о естетици у Фихтеовој филозофији. У том контексту поново долази до изражаја значај односа између два филозофа. Реч је о односу између Шилера и Фихтеа. Њихов однос може понудити бројне одговоре на питања о стварној позицији естетике у тој епохи немачког

идеализма. На тај начин се, поред разматрања Кантове трансценденталне естетике, расветљава сфера која је за већину естетичара остала „скривена у мраку“. Ради се о Фихтеовом утицају на развој и даљњу судбину естетике. Имплицитна и „невидљива“ форма тога утицаја не може негирати веома видљиве последице до којих је нужно довео. Управо на том тлу историја филозофије дочекује једну од најрелевантнијих фигура у историји естетике и поетичке филозофије уопште – Шелинга.

5. Шелингова филозофија представља један од најамбициознијих подухвата већ у својим почецима, а темељни заокрети и онтолошки ломови који јој нису страни несумњиво показују да јој, упркос бројним недостацима, не недостаје храброст за крајње смеле филозофске идеје и подухвате. Један од примера те храбрости огледа се у чињеници да је Шелинг један од ретких филозофа који се усудио да на врх властите мисаоне структуре постави уметност, а не филозофију и појмовно мишљење. Управо се ту може показати и највећа слабост Шелингове филозофије, која је последица преамбициозних подухвата који често иду на штету управо концепцији коју бране. Кроз однос према својим филозофским претходницима и савременицима, показаше се највиши домети Шелингове филозофије, али и њени прави недостаци, који се у најкраћој форми могу свести на избацивање појма из филозофије, као и на покушај да се алтернативним решењима ублаже последице таквог чина.

6. Тематизација естетике у немачком идеализму завршава се у филозофском систему који естетику и формално и суштински утемељује као филозофску дисциплину: у Хегеловом филозофском систему. Хегел позиционира уметност као најнижи моменат апсолутног духа, међутим – естетику, тј. филозофију, он смешта у сам врх свог система – показујући да је снага појмовног мишљења оно што даје дигнитет и праву позицију сваком садржају који разматра. Од изузетног је значаја Хегелов однос према Канту, за којег сматра да је изрекао прву разумну реч о естетици; према Шилеру, у чијој филозофији проналази аутентичне зачетке синтетичог мишљења; и према Шелингу, чију филозофију критикује управо због тога што разуме размере у којој је сама себи наштетила, другим речима – какве је хоризонте могла да отвори да се задржала на путу који је започела. Естетика у Хегеловој филозофији задржава пун опсег и садржај који је имала од оснивања, али са једном битном разликом: тај садржај је по први пут појмовно рефлектован и у пуном смислу признат као филозофски садржај. На тај начин, тек у Хегеловој филозофији видљиво је право конституисање оног естетичког – чиме се може закључити да је естетика у филозофији немачког идеализма прешла дуг и комплексан пут од естетског до естетичког.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Рајковић, М., „Позиција уметности у Шелинговој филозофији”, АРХЕ, бр. 19, Филозофски факултет, Нови Сад, 2013. (стр. 99-112), М 51.
2. Рајковић, М., „Крај уметности као почетак естетике”, у: *Естетика и образовање*, Естетичко друштво Србије, Београд, 2011. (стр. 15-34), М 63.
3. Рајковић, М., „Degustibusestisdisputandum”, у: *Проблем укуса*, Естетичко друштво Србије, Београд, 2013. (стр. 91-104), М 63.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је приступила тематизацији естетике у филозофији немачког идеализма као кључном филозофском, а не уско естетичком проблему. Такав модел показао је неколико значајних карактеристика које овај рад издвајају од бројних студија и уџбеника сличне тематике.

Прво. Приступ теми је кохерентан, филозофски доследан и целовит, те су у разматрање укључене и сфере филозофије немачког идеализма које се не могу наћи готово ни у једној студији о историји естетике: Кантова трансцендентална естетика, Фихтеово и Шелингово разумевање опажаја, Шилерово схватање политике, итд.

Друго. Класични естетички проблеми овде су тематизовани у развојним процесима кретања целокупне филозофије у оквиру једне епохе, а не као таксативно наведени и естетички анализирани делови различитих естетичких концепција. Због тога се, нпр. много већа пажња посвећује Кантовој теоријској филозофији и њеном значају за разумевање естетике немачког идеализма, него потреби да се детаљно прикаже његова анализа различитих врста уметности.

Треће. Истраживање кључних естетичких проблема није наведено кумулативно, него кроз комплексно суочавање свих водећих филозофских концепција немачког идеализма. Такав обиман подухват резултирао је радом у којем су Кантова, Шилерова, Фихтеова, Шелингова и Хегелова естетичка концепција приказане не само спекулативно, него и дијалектички.

Коначно, кандидаткиња је показала храброст да прати неминовне закључке властите тематизације, преузимајући ризик да они уздрмају уобичајено тумачење позиције,

функције и граница естетике као филозофске дисциплине.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Приказ једне од најзначајнијих епоха у историји филозофије кроз истраживање једне од најважнијих филозофских дисциплина представља смео подухват. Избор теме и форма дисертације обавезали су кандидаткињу на сложено, обимно и студиозно истраживање. У прилог томе говори и број референци и сложеност садржаја дисертације. Кандидаткиња је комплексан и тежак задатак успешно извршила. Резултат њеног рада показао је да се естетика може проблематизовати као кључно полазиште за филозофију у целини. Истовремено, показано је и како епоха немачког идеализма недвосмислено приказује пут од естетског и наговештеног до естетичког и појмовног.

Оцена начина приказа и тумачења резултата истраживања је позитивна.

У целини, капитална вредност ове докторске дисертације у томе је што представља својеврсну историју естетике као филозофске дисциплине у епохи филозофије немачког идеализма. Ништа слично по амбицији и успешности реализације до сада није виђено у нашој филозофији, као ни у филозофији региона.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

1. **ДА**

2. **ДА**

3. **Дисертација представља значајан допринос како разумевању кључних филозофских концепција немачког идеализма, тако и разумевању настанка и развоја естетике као филозофске дисциплине. Особена структура и извођење истраживања естетике у оквиру филозофије немачког идеализма представљају значајан допринос култури, филозофији и естетици на овим просторима.**

4. Дисертација нема недостатака који би битно утицали на резултат истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

Др Жељко Калуђеровић, председник комисије

Др Миленко А. Перовић, ментор

Др Ива Драшкић Вићановић, члан комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.